

Rita Knijff-Pot

Een jaar later

Uitgeverij Aspekt

Mensen die iets onthullen, zijn daders van de chaos.

David Mels

Twee waarheden naderen elkaar. Eén komt van binnenuit,
één van buitenaf

en waar zij elkaar ontmoeten bestaat een kans jezelf te zien.

Tomas Tranströmer *'Preludes II'*

De Herinneringen zien mij 2002

Op deze ochtend, aan het begin van het nieuwe jaar, hadden Miriam en Carel van Renoij de tijd aan zichzelf, dachten ze. De eindejaarsdrukke achter de rug, de logés vertrokken. De rust was weergekeerd. De harmonie ook. Ze zaten tegenover elkaar aan de grote eettafel en lazen weekendedities van de kranten. Carel, een lange slanke man, de zestig gepasseerd, in casual kleding, een lichtblauwe wollen trui en beige ribfluwelen broek. Hij had vriendelijke bruine ogen, donkerblond haar dat in een zwierige lok over zijn voorhoofd viel en dat hij steeds met een automatisch gebaar van zijn rechterhand naar achteren streek. Hij droeg een bril die telkens naar het puntje van zijn neus gleed, en in datzelfde gebaar met zijn wijsvinger weer terug omhoog werd geduwd. Miriam, zijn vijftien jaar jongere vrouw, droeg een zwart dun wollen jurkje, ze hield van dunmazige stoffen, zijde, batist, katoen, linnen, wol die haar lichaam omsloten en geen gewicht hadden. Haar donkere haar droeg ze meestal los tot op haar schouders hangend, bij gelegenheden opgestoken, elegant klassiek of in een actief hoog knotje. Ogen die onder de pony al naar gelang haar stemming van blauw naar grijs kleurden, van oplettend en observerend naar dromerig introvert.

Ze genoten van het ontbijt dat op zaterdagen door Carel werd gemaakt. Vruchtensap, croissants, geroosterd brood, thee met een wolkje melk en gekookte eieren, niet te zacht en niet te hard, zoals Miriam ze het liefste had. De radio gaf genoeg geluid om een interessant interview op te merken of een mooi muzikaal intermezzo, en dan het volume te verhogen. De afstandsbediening lag binnen handbereik tussen hen in. Licht viel gul door de ramen die als in een grachtenpand hoog waren en opgedeeld in kleine ruiten. Op de muur achter Carel hing een schilderij dat al lang de familie toebehoorde; een door hem geërfd scheepsportret van een koninklijk jacht, van een bekende Hollandse schilder die zich in de zeventiende eeuw met zijn vader

in Engeland vestigde, en samen met hem in het Queen's House in Londen de Engelse school voor zeegezichten stichtte. Afgeschermd door de ornamentale lijst tekende het zonlicht de ruitverdeling van de ramen op de witte muur ernaast. Af en toe keek Miriam op en luisterde naar wat Carel haar voorlas uit de katernen die zij oversloeg. Zij verdiepte zich eerst in de kunst- en cultuurbijlage.

Aan de voorzijde van het huis kwam de zon op, boven weilanden waarin zomers koeien graasden, tot aan het einde van de dag de uiers zwaar en vol waren en ze als in een georganiseerde optocht elkaar volgden in hun gang naar de melkmachine, dan weer schapen en soms ook enkele paarden, terwijl reigers aan de slootkant wachtten op hun prooi. In warme winters zoals deze, streken ooievaars neer op het gras dat niet geel verkleurde, maar groen en sappig bleef. Aan de achterzijde van het huis ging de zon onder in eindeloze variaties van wolkenluchten boven de vaart, van goudgele randen en violette vegen tot melancholisch bezonken rood, niet zelden vlammend, bloedstollend met paarse en oranje nuances, te bewonderen vanaf de comfortabele leren banken in de zithoek, of beneden vanaf het terras aan het water. Het huis torende uit boven de kleinere huizen in de buurt die eens dienden als personeelwoningen van de grote buitenplaats aan de overzijde van de weg. Een landgoed dat betreden kon worden over de oprijlaan, achter een hoog smeedijzeren toegangshek met daarin verwerkt het familiewapen van het adellijke geslacht dat in voorbije eeuwen de eigenaar was. Vooral in weekends waren er veel wandelaars die daar gebruik van maakten. Met een beetje geluk kruisten reëen je pad, als opgejaagde gazellen de benen hoog geheven.

‘Moet je nou toch eens kijken,’ zei Carel. ‘Dit is niet de ijsvogel die in Nederland voorkomt, de *Alcedo atthis*. Er is een

verkeerde foto geplaatst bij dit stuk. Dit is de malachietijsvogel, de *Alcedo cristata* uit Afrika. Ze beschrijven een blauwe flits over het water en drukken er een foto bij af van een rood en paars gevederd exemplaar met rode snavel en rode poten.’ Hij hield de pagina omhoog.

Miriam keek naar hem. Hij werd grijs aan zijn slapen, het stond hem goed. Zijn gezicht had een frisse buitenkleur gekregen. Hoe is het mogelijk, dacht ze, dat Carel een vogelspotter is geworden. Twee jaar geleden woonden we in New York, ging hij elke dag naar kantoor in zijn uniform, een maatpak van de modeontwerper voor hoog gekwalificeerde zakenmensen, zat hij de vergaderingen van aandeelhouders voor en stelde commissarissen aan. Central Park betekende voor hem slechts het decor tijdens de ochtendwandeling naar de essentie van zijn bestaan, met hart en ziel werken bij het bedrijf dat hij door moeilijke tijden had geloodst in zijn bestuursperiode. Het afscheid daarvan kwam plotseling, maar niet helemaal onverwacht. Hij kende de businessethiek van Amerikanen. Hij bleef wel nog lid van een commissie dat het bedrijf een platform zou geven op de wereldtentoonstelling in Italië. Bij terugkomst in Nederland wilde Carel niet meer in de stad, maar op een redelijke afstand daarvan in een groener hart wonen. Bossen, weides en een terras aan het water met een bootje aan de steiger. In de hal stonden buitenlaarzen, hingen pet en hoed en het *Harris Tweed* en *Barbour Classic* aan de kapstok, leunden jachtgeweren tegen de binnenwand van de meterkast en de golfclubs tegen de buitenkant. Het huis in Utrecht aan de Maliebaan wilde hij wel behouden, het huurcontract met de huidige bewoners werd verlengd. Hij had gedacht Miriam te moeten overtuigen. Beter voor jou ook, had hij haar voorgehouden, in alle rust schrijven is toch wat jij wilt. Je columns over ons leven als expatriates worden gelezen.

Niet Carel had de doorslag gegeven zoals hij dacht, maar dit huis had haar overgehaald hem te volgen in het

voornemen op zoek te gaan naar zijn *escape to the country*. Het huis was nieuw, gebouwd op het terrein van een oude fabriek, door een architect die enthousiast aan het project begonnen was, maar toen de financiële crisis zich wereldwijd begon af te tekenen en uiteindelijk ook hem trof, de woningen versnelde in de verkoop deed. Bij de bezichtiging liep ze over de brede trappen naar boven en weer naar beneden en keek door de ramen, had ze haar wang tegen het koele glas van de balkondeur op de eerste verdieping geleid, overzag de kale ruimte binnen en de groene wereld buiten, en wist dat het goed was. Het huis was yin yang, gulden snede, harmonisch, zelfs casco aan hen opgeleverd. Ik wil door het hele huis houten vloeren, witte muren, open witte trappen, weinig deuren, zo stelde ze zich het voor. Het licht zal weerspiegelen op al die vlakken en de ruimtes nog groter doen lijken. Het water aan de achterzijde zal een wisselend schaduwspel op de muren binnen vertonen.

Ze waren het volledig met elkaar eens geweest. Een nieuwe start maken na een serie van buitenlandse avonturen. Carel was van plan nog wel enkele maatschappelijke activiteiten te ontplooiën als adviseur en bestuurslid. Een volgende boeiende fase in zijn leven, daar ging hij bij voorbaat enthousiast van uit. Miriam richtte op de begane grond haar atelier in met een keuken, een badkamer en een logeerbed. Een groot vierkant vertrek was het, bij het terras aan het water. Ze hoefde alleen plaats te maken als hun dochter Melody kwam logeren, die in Amsterdam woonde en deze woning van haar ouders aanvankelijk beschouwde als buitenhuis, waar ze af en toe op verhaal kwam van de weinige vierkante meters die haar zelf ter beschikking stonden, totdat Guy in haar leven was gekomen. Melody studeerde aan de UvA en zong in een bandje. Ze had een mooie stem, een speciaal timbre, nam zanglessen om zich daarin te ontwikkelen. Carel beweerde dat ze de muzikaliteit van hem had toen het

talent zich manifesteerde bij hun dochter, hij speelde klarnet en saxofoon, maar Miriam bracht daar resoluut tegenin dat haar vader, die Carel nooit gekend had, een begenadigd pianist en organist was geweest. Waarna Carel diplomatiek concludeerde dat Melody het beste van hen beiden vertegenwoordigde. Hiermee had Miriam zich kunnen verzoenen. Niemand mocht inbreuk maken op de nagedachtenis aan haar vader. Zijn piano stond in haar atelier.

Carel had twee kinderen uit een eerste huwelijk, een zoon en een dochter die in het buitenland woonden. Na de scheiding waren ze opgegroeid bij zijn ex-vrouw, die liever in Engeland de opvoeding voortzette, dicht bij haar familie en vrienden. Eenmaal volwassen hadden de kinderen uit eigen beweging gaandeweg het contact hersteld. Tot grote vreugde van Carel, die erg geleden had onder hun afwezigheid. Hij was een familieman. Eigenlijk, een man die graag in gezelschap verkeerde. De eerste verdieping van het huis was bestemd voor de keuken aan de voorzijde met de grote eettafel, de woonkamer met een balkon aan de achterzijde. De tweede verdieping voor de andere slaapkamers, een grote badkamer, berging en Carels studeerkamer.

Miriam pakte de pagina met de gemankeerde foto van hem over en schoot in de lach. 'Mij kunnen ze hier van alles over wijsmaken,' zei ze. Maar ze nam Carels passie serieus. Hij zou wel gelijk hebben, want zijn kennis hield niet op mee te groeien met de seizoenen. Ze herinnerde zich zo goed hoe het begonnen was. Iets wat ze gaandeweg een passie was gaan noemen: de ijsvogel. Tijdens hun eerste voorjaar hier, zat hij op een middag op hun balkon, las in de *Elsevier* en zag toen hij opkeek over het opengeslagen tijdschrift heen, in het verlengde van de vaart, iets blauws over het water scheren en onder schuin overhangende boomtakken verdwijnen. Hij hoorde het kenmerkende getweet. Opgewonden vertelde hij haar er over. Hij had het zich niet verbeeld, dat was een ijsvogel en hij beschouwde

die plek voortaan als zijn uitkijktoren. Op een ander moment zat hij weer op de uitkijk en zag een blauwe schicht over het water aankomen, fladderend, en even verdwijnen in het gebladerte van een boomtop hangend boven het wateroppervlak, vervolgens oversteken en over de dakrand wegvliegen. Miriam ging af en toe bij hem zitten, maar zag de vogel nooit. Carel zag hem acht keer in die ene week. Het leken wel verkenningsvluchten en hij hoopte dat de ijsvogel misschien zijn territorium wilde uitbreiden en op onderzoek was rondom hun huis. Hij vond het buitengewoon fascinerend. Bij zijn wandelingen om de buurt te leren kennen, kreeg hij van verschillende kanten verhalen te horen over de aanwezigheid van ijsvogels hier. Iemand in de straat vertelde dat ze voortdurend over zijn tuin naar de grote waterplas verderop vlogen. De streekkrant publiceerde een interview met een dame die beweerde dat elk jaar dezelfde ijsvogels een seizoen lang nestelden in de wal-kant van de beek achter haar tuin. Carel ging er meteen heen. Op het fietspad langs een sportveld, waar de kreten klonken van het plaatselijke voetbalteam, zag hij een ijsvogel plotsklaps voor hem over het water scheren, met dat kenmerkende trillen van de vleugels en de staalblauwe rug, om achter de overhangende takken van een boom uit het zicht te verdwijnen. Het bevestigde wat Carel gehoord had, dat juist hier in deze omgeving ijsvogels gesignaleerd werden en dat intrigeerde hem in hoge mate. Ze hadden de vogel gezien op hun reizen in Afrika en India en nu zou die zomaar op hun nieuwe woonplek in Nederland voorkomen. Na de week waarin Carel hem acht keer vanaf zijn uitkijktoren had gezien, was het voorbij. Hij maakte met behulp van de website *De Nieuwe Wildernis*, een geluidsopname op zijn iPad en af en toe als hij een tweet hoorde zette hij het geluid aan ter vergelijking. Hoorde hij wel wat hij meende te horen? Hij ging ermee naar zijn uitkijkpost. Terwijl Miriam uitgenodigd was om met enkele

stukken te exposeren in een mooie galerie en beneden in haar atelier haar laatste werk van lijsten voorzag, zat Carel op het balkon. Misschien lokte hij met de geluidsopname de ijsvogel op die manier. Maar dat eerste jaar vertoonde de vogel zich niet meer.

Ze keek nog eens naar de foto. Daardoor ontdekte ze een berichtje in de zijlijn van de krant, tussen de opsomming van andere evenzo klein gerubriceerde onderwerpen in de rubriek *Ter zijde*. Ze hield haar adem in en pas toen ze haar stem weer vertrouwde, alarmeerde ze Carel.

‘Heb je dat gezien?’ vroeg ze zo beheerst mogelijk.

Carel reageerde niet meteen, hij was te verdiept in een aanvullend artikel bij de foto in zijn deel van de krant en las voor: ‘Als de winters zachter worden, zal dat zorgen voor meer overlevers hier en meer nesten. Een verdubbeling van honderden broedplaatsen. Koppeltjes brengen per jaar wel drie nesten groot.’ Hij keek op, verheugd. ‘Dat biedt perspectief.’

‘Luister,’ zei ze en begon hardop voor te lezen. Haar stem kreeg een door emotie gekleurde lage klank. Alsof ze zich inhield omdat ze de hogere regionen niet vertrouwde, waar een kakafonie van schetterend koper klaarstond om het van haar over te nemen. Carel hield niet van ongecontroleerde uitbarstingen. “*In Utrecht is deze week in de Oudegracht het lichaam van een vrouw ontdekt door twee mannen die op weg naar hun werk in een werfkelder, de trap afdaalden naar de lager gelegen kade. Hoe lang het lichaam in het water heeft gelegen, is nog onbekend. In dat gedeelte van de gracht zijn niet veel passanten. De identiteit is vastgesteld. Het betreft N.N. uit Utrecht. Een misdrijf wordt niet uitgesloten. De politie is op zoek naar getuigen. Iedereen die denkt over relevante informatie te beschikken, wordt gevraagd zich te melden bij de politie ...*” Ze keek op.

Over zijn bril heen keek Carel haar aan, alsof hij de reactie op haar gezicht bestudeerde. Het zwijgen tussen

hen kreeg een verontrustend karakter. Miriam voelde een nerveuze spanning opkomen, ‘N.N., dat is... dat kan niet anders...’

Carel reikte naar zijn theekop, nam een slok. ‘Laat me het bericht eens zien?’

Hij rekt tijd, dacht ze. Ze duwde de pagina over tafel naar zijn kant.

Bedachtzaam zette Carel het kopje terug op het schotel-tje en bekeek de tekst. ‘Wat zegt dit nou. Jij hebt een fixatie op haar naam. Utrecht stad heeft 340.000 inwoners. Wat mij betreft: Nomen Nescio. Naam onbekend.

‘Het zijn haar initialen.’

Carel haalde zijn schouders op. ‘Wanneer hebben wij haar voor het laatst gezien?’

Miriam fluisterde: ‘Dat weet je, in die loodsopslag, toen zij zich liet vergezellen door een bodyguard met dobermannpincher.’

Carel boog zich voorover. ‘Dat is meer dan een jaar geleden. Zet haar uit je hoofd. We hebben een streep gezet onder de hele zaak.’ Zijn stem klonk dwingend, onbuigzaam.

Miriam wist dat ze nu niets meer moest zeggen. Het onderwerp was door hem allang taboe verklaard. Ze hengelde naar haar schoenen die ze gewoontegetrouw onder de tafel had uitgeschopt, stond abrupt op, begon de tafel af te ruimen, liep naar de open keuken. De hakken van haar schoenen voerden op de houten vloer het driftige staccato uit waar Carel zo’n hekel aan had. Met een klap zette ze het dienblad op het aanrecht. Ze opende de afwasmachine en pakte de ontbijtborden om ze erin te zetten. Gewetenloos, dacht ze. Het woord zat zo vastgeroest in haar hoofd dat het met moeite losgebikt kon worden. Het was een grafsteen geworden. Haar handen trilden. Een mes viel op de grond. Ze bukte zich om het op te rapen. Een lade stond open, ze stootte haar hoofd ertegen, haar handen openden zich vanzelf. Alles kletterde op de grond. Gehurkt bekeek ze de schade.

Gestommel aan de eettafel. ‘Koffie is het antwoord,’ zei Carel terwijl hij zich voorover boog, haar bij de handen pakte en overeind trok.

Hij had twee verschillende sokken aan, zag ze. Ze pakte een stoffer en blik om de scherven op te veegen.

Carel maalde bonen, de geur vulde het vertrek. Hij verwarmde de kopjes voor. Hij was de *barista*.

Miriam leunde tegen het aanrecht en sloot haar ogen. Het suizen in haar oren nam toe. Gonzend en brommend, een hels lawaai, als een opstand in een bijenkorf.

Ze hoorde hoe Carel de knop van het apparaat indrukte, dat stomend aan zijn taak begon.

‘Ik heb het gedroomd,’ zei ze tegen zijn rug. ‘Ik heb over haar gedroomd. Haar gezicht was een bleke vlek in het water, haar ogen waren wijd open, haar haren dreven als een wijd geopende waaier om haar hoofd. De bladeren van de waterlelies spreidden zich uit en verhieven hun bloemen in het kale ochtendlicht, statige zwanen bewogen er sierlijk omheen, lieten haar verdwijnen, kalmpjes onder het wateroppervlak, zelfs rimpelingen bleven uit. Weg was ze, afgedaald naar de spelonken van haar gelaagd bestaan.’

‘Ben je nu aan het schilderen of aan het schrijven,’ vroeg Carel. Hij liep met een espresso en een cappuccino naar de drankentafel. ‘Ik doe een scheut cognac in de koffie,’ zei hij zonder op haar instemming te wachten. Miriam volgde hem en ging voor het raam staan. In haar linkeroor begon de schrille fluittoon van weleer opnieuw te spoken, als het signaal van een trein die op hoge snelheid een donkere tunnel in reed en waar zij niet meer vanaf kon springen.

Carel zette de koffie op de lage tafel en trok haar naast zich op de bank. Ze schopte haar schoenen uit en pakte het kopje aan. In de stilte die volgde nam ze een slokje. Het deed haar goed, de warme sterke drank. Ze slaakte een zucht. Ontspande zich een beetje.

‘Je sokken,’ zei ze, ‘twee verschillende.’